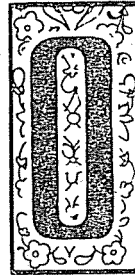

İslâmiyet'in getirdikleri

İSLÂM MEDENİYETİNİN MAHİYETİ

KUYAN insanın nasıl zamanla bilgisi artar ve zamanla bir fikri tekâmüle mazhar olursa, okuyan millerler de bilgi sahibi olur ve zamanla fikri tekâmüle ulaşır. Bundan kültür, teknik ve medeniyet doğar. Bilgi insanın, ilim insanlığın tekâmülüdür. İlim, mücerret (soyut) bir tekâmül değildir. İlim yalnız bir milletin, hatta yalnız bir kıt'anın malı da değildir. İlim, mahalli ve milli değil beynelmiledir (1). **İlim, milletlerin ortak**

zekâ ve kabiliyetlerinin, ortak tefekkür ve buluşlarının, ortak katkılarının eseridir.

Bununla beraber ilim, gelişip tekâmül ettiği ve olgunlaştığı sosyal, siyâsi ve coğrafi çevrenin azçok rengini ve karakterini de

(1) Burada bahsedilen beynelmîlîlik, biyoloji, teknoloji, tıp, fizik, matematik, kimya gibi ilimler ve ilim metodlarıdır. Bunlar beynelmîlî ilimlerdir. Metodları hariç, sosyal ilimler ise mahallî ve millîdir. Zira her milletin ayrı bir geleneği, ayrı bir dîni, hukuku, sosyolojik yapısı, folkloru, tarihi, psikolojik davranışı ve ahlâk telâkkisi vardır. Pozitif ilimler milletlerin madde yapısı ise, sosyal ilimler de milletlerin ruh yapısıdır. Fizik-Kimya-Teknoloji her yerde fizik, kimya ve teknolojidir. Kendi kanunlarını her yerde yürütür. İnsanın biyolojik yapısı ve tıp her yerde aynıdır. Fakat insan rûhu, huyu, ahlâkî telâkkisi, dîni, toplumun yapısı, gelenekler her yerde bir değil, birbirinden çok farklıdır. İşte bu fark milletleri ortaya koymakta ve bize Alman-Fransız-İngiliz-Türk v.s. dedirtmektedir.

Tahsin ÜNAL

taşır. Mezopotamya Mısır, Çin, Yunan, Roma, Asya, Avrupa, Hıristiyan, Osmanlı ve İslâm medeniyeti denilmesinin sebebi budur. Sâir medeniyetler gibi islâm medeniyeti de böyledir.

İslâm medeniyetinin en büyük kaynaklarından biri Kur'an, öteki Hadisler olmakla beraber, bu medeniyete, kendisinden önce mevcut olan (Yunan-Bizans-Sûriye, İran, Türk-Mısır-Şimali Afrika) medeniyetleri ister istemez katılmışlardır. İslâmiyetin yayıldığı her yerde, islâmiyeti kabul eden milletler, kendi eski medeniyetlerini, islâm kültür ve medeniyeti ile birleştirmişler, karıştırmışlardır. İslâm milletleri, kendi medeniyetlerini islâm ilkeleri ile karıştırıp kaynaştırmışlar, islâm medeniyetini inşa etmişlerdir. Binaenaleyh, islâm medeniyeti, ne yalnız islâmî ilkelerin, kur'an ve hadislerin eseridir, ne de yalnız Arapların eseridir. İslâm medeniyeti, islâmî ilkelerin, kur'an'ın, hadislerin ve islâmiyeti kabul eden Arapların, Süryanîlerin, Rumların, İranlıların, Berberilerin ve Türklerin ortak eseridir. İslâm medeniyetine, Abbasiler devrinden itibaren eski Yunan, Bizans ve Hint kültür ve medeniyetinden yapılan tercümelerle bu milletler de katılmışlardır. Böylece islâm medeniyeti, mahallî ve millî olmaktan çıkarak, beynelmilel bir medeniyet olmuştur. Ama rengini, şeklini ve karakterini, felsefesini, fikriyatını ve rûhunu, islâm rûhundan aldığı için, adına İslâm Medeniyeti denilmiştir.

İslâm medeniyetine, gerek onu asırlarca dış tehlikelerden koruma bakımından, gerek ilim kurumları açarak onu geliştirme, yayma ve olgunlaştırma bakımından ve gerekse zekâları, kabiliyetleri, eserleri, kültür ve medeniyeti ile katkılarda bulunma bakımından en çok hizmet eden Türkler olmuştur.

İSLÂMİYETİN GETİRDİĞİ YENİ DÜZENLER :

İslâmiyet, insanlığa sadece yeni bir inanç düzeni getirmemiştir. Böyle olsa idi İslâmiyet Arap yarımadasından dışarıya çıkamazdı. Bugün çeşitli ilim dallarındaki mütehasşısalar, islâmiyetin yeni bir inanç düzeni ile beraber çeşitli yeni düzenler getirdiğinde müttefiktirler. Biz bu yeni düzenlerden birkaç tane sine temas etmekle yetineceğiz :

a. YENİ TOPLUM DÜZENİ : İslâmiyetten önce her millet asiller, rahipler, Burjuvazi, halk, köleler ve serfler diye birtakım sınıflara ayrılmıştı. Asillerin, rahiplerin ve burjuvaların adedi az, fakat toplumun ekonomik, siyasî ve askerî imtiyazlarını ellerinde tutuyorlardı. Halkın, köle ve serflerin adedi çok olmakla beraber imtiyaza sahip değillerdi. İmtiyazlı sınıflar toplumun % 20 sini, imtiyazsız sınıflar toplumun % 80 ini teşkil ediyorlardı. Sınıflar arasında, derin uçurumlar vardı. Sınıflar, kanun karşısında eşit değil, farklı muâmele görüyorlardı. Bu hal, her tarafta ve meselâ eski Yunan ve Roma ile Bizansta hatta Arabistan ile İranda dâimî iç karışıklıklara ve huzursuzluklara sebep olmakta idi.

Eski düzenden memnun olmayan kalabalık halk kitleleri islâm'ın yeni düzenini kurtarıcı olarak karşılamışlar, gelen ordulara mukavemet etmemişlerdir. Bu ise islâmiyetin çabucak yayılmasını kolaylaştırmıştır.

İslâmiyet, bahsedilen sınıfları yıkmış, sosyal bir ihtilâl ile sınıfları birbirine karıştırmış, Allahın, Peygamber'in ve Kur'an ile adâletin karşısında, şahsiyetine sahip, eşit ve hür insanlar toplumu meydana getirmiştir. İslâmiyet, «insanları bir tarağın dişleri

gibi birbirine eşit kabul etmiş, zenginin fakire, beyazın siyaha, asilin köleye üstünlüğünü reddederken, insanların ancak bilgileri ve faziletleri ile birbirlerinden üstün olabileceklerini» yeni bir toplum düzeni olarak ortaya koymuştur. İslâm dininde artık, insanlara falanın soyundan geldiği için hürmet ve itibar edilmiyor, rütbe ve mevki verilmiyordu. İlimi ve fazileti olduğu için hürmet ve itibar ediliyor, kabiliyeti bulunduğu için rütbe ve mevki veriliyordu. İlim, eşitlik, ahlâk ve fazilet islâm'ın en önemli ilkelerindendi.

Şunu da ilâve edeyim ki islâmiyet, köleliği kaldırmamış, onu insânî şekle sokmuş, bir taraftan köle olan bir kimseye kölelikten kurtulmak için pek müsait imkânlar verirken, bir taraftan da köle sahiplerini, kölelerini azat etmeleri için sevaplar vâdederek teşvik ve tahrik etmiştir. Bu konuda Hz. Peygamber «Hiç biriniz kölelerinize — kulum-cariyem — demeyiniz. Onlara kızım, oğlum diye hitap ediniz. Köleler de sahiplerine — Rabbim — demesin, babam, anam diye hitap etsinler. Unutmayınız ki insanlar birbirlerinin sahibi, birbirlerinin kulu kölesi değildir. Hepimizin sahibi Allah'tır. Biz insanlar hepimiz Allahın kulu ve kölesiyiz.» buyurmuşlardır. İslâm'da nice köleler vardır ki sahabeler mertebesindedir. Bilâl-ı Habeşi gibi. Nice köleler vardır ordu kumandanlığı etmişlerdir. Zeyt gibi.

b. YENİ EKONOMİK DÜZEN : İslâmiyet eski devirlerin angarya düzenini, vergi düzenini, fâizcilik düzenini, çok çalışıp az kazanma düzenini, serf ve kölelerin asiller ve burjuvaziler tarafından sömürülmesini esas kabul eden sakat düzeni bozdu. Bunların hepsini bir kalemde ortadan kaldırdı. Angarya ile fâizciliği (haram) diyerek kaldırdı. Vergiyi, malı ve parası olandan alma esasını koydu. Eskiden toprak ürünlerinden 3/4 nisbetinde vergi alınırken bunun miktarını 1/10 indirdiği (aşâr) gibi mal ve servetten de ancak zekât adı altında ve 1/40 nisbetinde bir vergi alma esasını koydu. Asil ve burjuvazilerin serf ve köleleri sömürmesine nasıl mani olduğu aşağıda görülecektir.

c. YENİ TOPRAK DÜZENİ :

İslâmiyetin zuhurundan evvel, hemen her memlekette nüfus ve toprak dağılımı, çok yaklaşık bir rakkamla şöyle idi :

SINIRLAR	NÜFUS % DESİ	TOPRAK % DESİ
ASİLLER	% 5	% 75
RAHİPLER	% 5	% 10
BURJUVAZİ	% 5	% 5
HALK	% 70	% 10
KÖLE ve SARFLER	% 15	% —

Bu tablo hemen her memlekette, bir tarafta adetleri az, fakat ekonomik ve sosyal imtiyazları ellerinde tutan bir zenginler zümresinin, bir tarafta adetleri çok, fakat ekonomik, sosyal ve siyasî eşitlik ve imtiyazlardan mahrum bir fakirler sınıfı mevcudiyetinin sosyolojik ve tarihi izahıdır. Keza bu tablo toprak sahibi olan zenginlerin, toprağı olmayan fakirleri nasıl sömürdüklerini de izah eder.

Fakir zümreler, zenginlerin geniş topraklarında karın tokluğuna çalışıyorlardı. Toprak sahipleri, mülklerini satarlarken toprağın üzerinde çalışan köylü ve serfleri de beraber satıyorlardı.

İşte İslâmiyet bu eski toprak düzenini ve toprak feodalizmasını yıkmış ve şahsiyet sahibi, hür çiftçiler düzeni kurmuştur. İslâmiyet «Toprağın sahibi, toprağın üzerinde çalışanlardır. Emeğini toprağa sarfeden, alın terini toprağa karıştıran, toprak üzerinde fiilen ziraat yapan, toprağın hakiki sahibidir», prensibini kabul etmiştir. Toprağı eski sahiplerinin elinden almış, «Toprağı devletin malı kabul etmiş ve şahsi mülkiyet sistemi ile toprağı fiilen üzerinde çalışanlara vermiştir. Toprak üzerinde çalışanlara hürriyet tanımıştır. Fethedilen topraklar ya gaziler arasında taksim edilmiş, öşri arazi tesis edilmiştir. Yahut eski gayri müslim sahiplerine verilmiş, harâci arazi tesis edilmiştir. Yahut da bütün müslümanların menfaatine olmak üzere vakıf yapılmıştır. Böylece hür çiftçilerden müteşekkil yeni bir toprak düzeni kurulmuştur.

Suriyeli tarihçi Mişel, Bizansın ve hristiyan kilisesinin Suriyede nasıl bir baskı makinası haline geldiğini, islâmiyetin getirdiği yeni düzenle bunun nasıl ortadan kaldırıldığını anlatırken, «her yerde manastırlarımızı, kiliselerimizi zâlimce tahrip ve talan ettiler. Hiç acımadan bize en ağır cezaları verdiler. Bize acıyan intikam tanrısı, bizi kurtarsın diye güneyden islâmları gönderdi. Bizansın zulmünden bizi kurtaran müslümanlardan Allah razı olsun. Şimdi insanlığımızı anladık. Huzur ve rahat içindeyiz» diyor. Keza bunun gibi tarihçi DOZY de «İspanya'nın müslümanlar tarafından fethi, İspanya halkı için bir nimet olmuştur. Zira bir taraftan yüzyıllardır çekilen ızdıraplara bir son vermiş, bir taraftan da asillerin, sovalyelerin ve rahiplerin elinde bulunan toprakları almış, bu toprakları üzerinde çalışan köylülere, kölelere ve serflere verilmiştir. Onları, şahsiyetlerine, hürriyetlerine kavuşturmuşlardır. Toprağın yeni sahipleri şevk ve heyecanla çalışmışlar ve ürünleri arttırmışlardır» diyor.

İ. ASKERİ YENİLİK : Öyle sanıyorum ki, şimdiye kadar islâmiyetin askerî sahada getirdiği yenilikler üzerinde pek az durulmuştur. İslâmiyet askerî sahada da ihmal edilmemesi gereken önemli yenilikler getirmiştir. İslâmiyetin zuhûruna kadar, Arap Yarımadasının dışına çıkamamış olan arapların, islâmiyetle beraber yarımadanın dışına çıkıp kısa bir zamanda doğuda Altay dağlarına ve Hindistan'a, batıda Pirene dağlarını aşarak Fransa'ya girmelerinin elbette bir takım askerî sebepleri vardır. O zamana kadar diğer milletler tarafından bilinmeyen, fakat araplar tarafından yeni ortaya atılmış olan bu savaş yeniliklerinden birisi «Savaş taktiğidir». Bu yeni taktik ile araplar düşmanlarına dâimâ cepheden taarruz etmişler ve çoğu suvariden müteşekkil kuvvetlerle, sür'at ve hareket üstünlüğünü dâimâ ellerinde tutmuşlardır. Cepheden taarruz ve üstün hareket kabiliyeti o zaman diğer milletlerin pek bilmedikleri yeni bir savaş taktiği ve ordu düzeni idi. Bunu, zaferlerin kazanılmasından ve memleketlerin zaptından sonra alınan ganâimin 1/5 inin askere taksim etme usulü takip ve takviye etmiştir. Sâir milletlerin ordularında ücretli askerler vardı. Fakat alınan ganâimin 1/5 inin askere taksimi düzeni yoktu.

Bu iki yeni düzenin yanında, belki de bunların başında, savaşan askerlere verilen yeni bir ruh vardı. Müslüman orduları, o zamana kadar hiçbir ordunun bilmediği «Yeni bir ideal ve yeni bir ruh ile yetiştiriliyor» ve savaşıyordu. Askerler «Ölürsem şehit, kalırsam gazi» diye ölümü araya araya savaşıyorlardı. Çünkü Allah, savaşta alından ve göğ-

sünden vurulup şehit olanlara büyük vaatlerde bulunuyordu. Gâziler, islâmiyeti yaymak, Allahın ismini yükseltmek için hiçbir karşılık beklemeden «Fisebillillah» savaşıyorlardı. «Ölürsem şehit ve kalırsam gazi ile fisebillillah gaza ruhu» asırlarca islâm ordularının itici kuvveti ve dinamizminin kaynağı olmuştur. Böyle bir ideale, böyle bir ruha ve o zamana kadar bilinmeyen bir savaş taktiğine sahip olan islâm orduları birer vuruşta ülkeler fethetmişlerdir.

e. İLİM DÜZENİ : İslâmiyeti kabul eden milletler yeni bir ilim düzeni ile islâm ilminin temellerini atmışlardır. Müslümanlar müstereken islâm kültürünü ve medeniyetini inşa ederler, müsbet manası ve metodları ile yeni bir ilim düzeni kurarlarken, Avrupa daha okuma yazma bilmiyordu. Bu sözümlü yabana atmayınız. Avrupa kralları ve asilzadeleri okuma yazma bilmemekle ve cehaletleriyle öğünürlerken, Bağdat halifesi Me'mun (813-833) Bağdat'ta «Darül Hikme» adında bir akademi kurmakla ve yanına da 50.000 ciltlik bir kütüphane açmakla meşguldü. Endülüs Halifesi I. Hakem (796-822) Kurtubada 100.000 ciltlik kitaplığa sahip iken, bundan 400 sene sonra yaşamış olan Fransa kralı V. Şarl özel bir kitaplık kurmak istediği zaman bütün Fransadan 1000 cilt kitap toplayabilmiştir.

Avrupada herkes yakında kıyamet kopacaktır diye günlerini korku ve heyecan içinde geçirirken islâm bilginleri yeni yeni rasathaneler kuruyorlar, hastaneler açıyorlar, eserler yazıyorlardı. İslâm âleminde dünyanın yuvarlak olduğu keşfediliyor, hastahkların sebebi olan mikroplar bulunuyor ve ilaçlar tertip ediliyordu. El-Razi'nin (865-925) yazdığı tıp ansiklopedisi, 1866'ya kadar avrupada 40 defa çeşitli dillere tercüme edilmiş. Kimyada, Alkali, Alkol, Alamdik gibi sözler, süplimasyon ve kristalizasyon gibi metodlar, potasyum, amonyak ve asit nitrik gibi deyimler meydana koyuluyordu. Müslüman matematikçiler sıfırı, ondalı desimal sistemini, ikinci derecede denklemlerin çözümünü, geometrik ve analitik çözümlerini bulmuş ve bu konulara ait eserler yazmışlardır. Matematikçilerin başında Muhammet Bin Musa gelir. Muhammet Bin Musa'nın eserleri Avrupada XVI ncı asra kadar birçok kere tercüme edilmiş ve ders kitabı olarak okunmuştur. Modern sosyolojinin ve tarihin ilmi metodlarını İbni Haldun vazetmiştir. Son olarak şunu ilâve etmekle iktifa edeceğim. İslâm medeniyeti, uzun zaman Avrupa medeniyetine hocalık ve önderlik etmiştir. Gelişen Avrupa'nın, eğitim ve metod bakımından örnekleri, islâm akademileri ve islâm medreseleri olmuştur. Bu örnekleri taklit eden Avrupada Oksford Paris, Polonya ve Monpelli üniversiteleri kurulmuştur.

